

Discrepàncies entre arquitectes sobre les obres de Barcelona

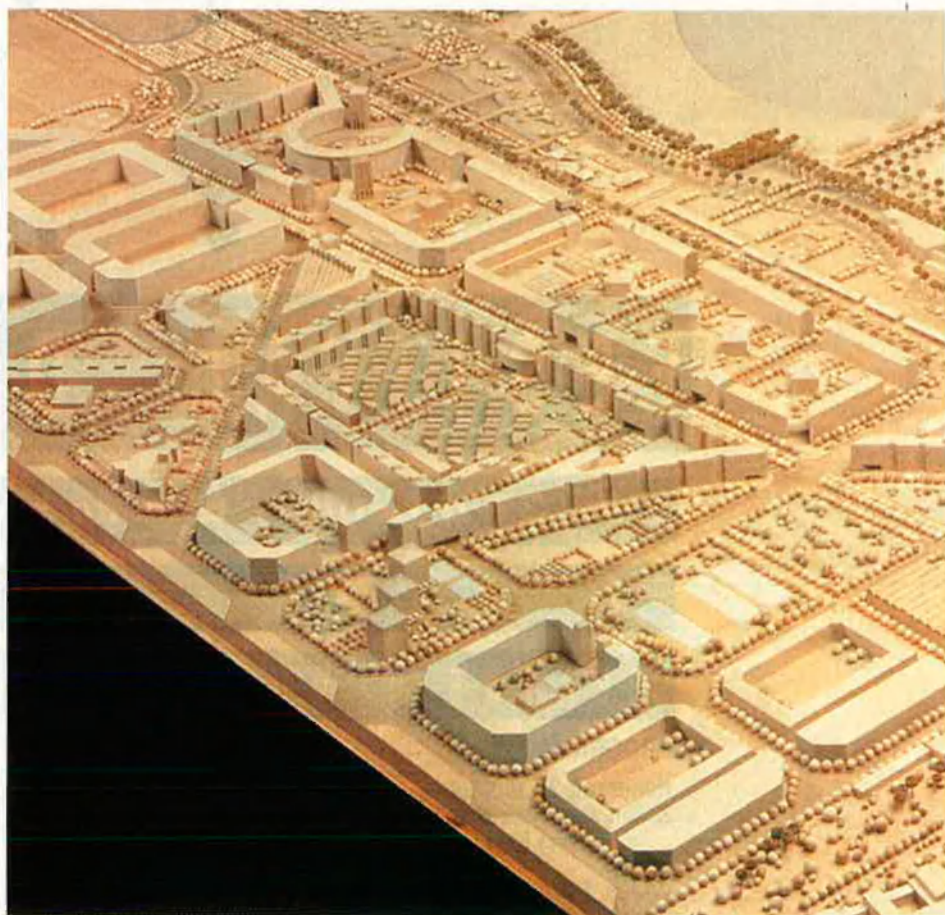
La torre dels vicis capitals

A vint mesos dels Jocs Olímpics, s'ha trencat la unanimitat que fins ara hi havia entre els arquitectes encarregats de donar forma a la Barcelona de 1992.

Un projecte del valencià Santiago Calatrava ha aixecat una campanya de protesta entre els professionals que fan la Barcelona del 92. Vint mesos abans dels Jocs, algunes obres olímpiques són qüestionades públicament.

Per primer cop des que Barcelona va començar la frenètica cursa cap als Jocs Olímpics del 1992, s'han fet públiques les discrepàncies entre alguns dels més de dos-cents arquitectes i enginyers que treballen en projectes de transformació de la ciutat. A principis d'octubre, apareixia a la llum pública un manifest signat per 58 arquitectes i altres professionals demanant a l'alcalde Pasqual Maragall que impedisís la construcció de la torre de Telefònica dissenyada pel valencià Santiago Calatrava, al mig de l'Anella Olímpica de Montjuïc, per considerar-la una intromissió en un projecte arquitectònic global.

Entre els signants de l'escrit hi ha arquitectes de gran prestigi internacional, com ara el britànic James Stirling, el portuguès Alvaro Siza, la italiana Gae Aulenti i el també italià Vittorio Gregotti, i també professionals catalans de la talla d'Oriol Bohigas, David Mackay, Antoni de Moragas, Albert Ràfols Casamadas i Enric Satué. Els quatre autors del projecte global d'ordenació de l'Anella Olímpica, els arquitectes Frederic Correa, Alfons Milà, Carles Buixadé i Joan Margarit, ja havien fet pública algunes setmanes abans l'oposició més radical al projecte de Calatrava, perquè, segons ells, "atempta contra la concepció unitària de l'Àrea i distorsiona el sentit simbòlic del monòlit commemoratiu de 100 metres d'alçada proposat inicialment". Aquest monòlit volia simbolitzar la mesura del temps, a partir dels períodes de 4 anys que són les Olimpíades i havia de funcionar com un rellotge de sol gegantí.

L'Ajuntament de Barcelona va al·legar que només una empresa privada podia finançar aquell element i ho va proposar a la Companyia Telefònica, que decidí de fer-ho, però amb un altre disseny, que encarregà a l'arquitecte i enginyer valencià Santiago Calatrava. Que l'encàrrec fos indirectament aconsellat pels responsables urbanístics de l'Ajuntament, ja que Calatrava havia perdut pocs mesos abans el concurs de la Torre de Telecomunicacions de Collserola davant del britànic Norman Foster, és una explicació que els implicats neguen taxativament, però que ha pres cos dins de la

professió.

"Es indignant que els autors del disseny de l'Anella", explica Joan Margarit en nom de tots quatre, "ens assabentéssim per la premsa que la torre de Telefònica anava a substituir el monòlit i només quan el projecte de Calatrava ja era públic férem una parell de reunions amb ell per intentar d'integrar-lo al conjunt de la proposta, en les quals no s'avingué a raons". L'arquitecte valencià afirma, en una entrevista publicada fa poc a *El País*, que sí que ha recollit els suggeriments dels quatre autors de l'Anella i que s'ha esforçat tot el possible per fer

un objecte bell i respectuós amb el lloc on ha de ser emplaçat. Santiago Calatrava diu que no entén per què han sorgit les crítiques ara i no al principi. "Que hagueren protestat abans", conclou.

Correa, Milà, Margarit i Buixadé expliquen que en cap moment han pretès tenir l'exclusivitat de l'Anella i prova d'això, diuen, és que les obres d'Isozaki (el Palau Sant Jordi), i Bofill (l'INEF) i el mateix Estadi (d'ells quatre i l'italià Gregotti) s'han adaptat perfectament a les directrius generals. "Preferim renunciar al nostre monòlit i que no es faci

antena més baixa a dalt de tot de la muntanya. El programa BIT'92, que recull les necessitats comunicatives dels Jocs Olímpics, preveia centralitzar els senyals telefònics de tota l'Anella per enviar-los a la torre de Collserola amb equips desmuntables un cop acabats els Jocs i no amb una torre fixa.

Telefònica defensa que la instal·lació no és imprescindible, però sí necessària per a millorar la demanda de serveis de la companyia, segons un comunicat fet públic el dia 11 d'octubre. Una nota de l'alcaldia de Barcelona redactada pocs

naix el debat obert sobre el model de ciutat que havia quedat somort durant alguns anys per allò de no posar bastons a les rodes i per la necessitat d'arribar a temps a la cita olímpica. Aquests últims dies, la premsa barcelonina ha recuperat el paper de fòrum públic que va tenir temps enrere, quan el primer Ajuntament socialista va començar a aplicar un nou concepte urbanístic als carrers i a les places de la ciutat. Les nombroses cartes al director amb opinions a favor i en contra del projecte de Calatrava aparegudes últimament presagien l'inici d'un debat similar al que va posar en qüestió les places *durs* a principi dels anys 80.

El mateix alcalde, Pasqual Maragall, no ha resistit la temptació d'entrar en la polèmica. En la declaració institucional amb motiu del quart aniversari de la nominació olímpica, el passat 17 d'octubre, Maragall advertia, sense citar-los pel nom, els autors del disseny de l'Anella Olímpica, en dir que les controvèrsies són positives "si se situen en la seva justa proporció i ningú no pretén donar un relleu excessiu al seu protagonisme en l'execució del projecte".

Les crítiques que hi havia hagut fins ara a les obres olímpiques havien vingut més aviat dels mitjans de comunicació i del públic en general que no de l'interior de la professió. El cas més clar va ser el de l'Estadi Olímpic, després de la desgraciada inauguració sota la pluja torrencial d'aquell 8 de setembre del 1989. Vitorio Gregotti i els quatre arquitectes catalans que van dissenyar la remodelació de l'Estadi van haver de sortir a defensar la seva proposta d'espai semiovert, però al final les reparacions dels degotalls i altres imperfeccions causades per les presses van acabar costant 2.000 milions més dels previstos.

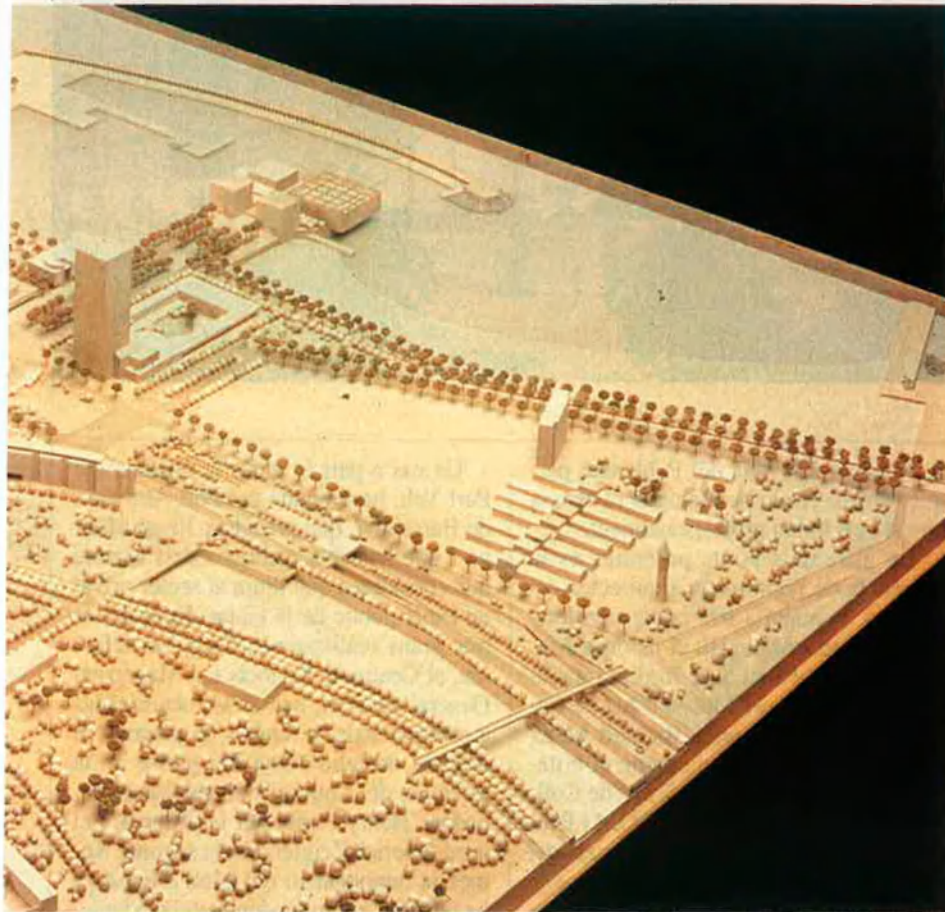
Al projecte de nou aeroport de Ricard Bofill també li van ploure al seu temps les crítiques dels professionals relacionats amb el trànsit aeri, però de moment encara no hi ha hagut cap reacció en contra de l'estil arquitectònic de les noves terminals. Qui sí que hi ha dit la seva ha estat el director del projecte de l'aeroport, l'arquitecte britànic Peter Hodgkinson, del taller Bofill, el qual, en un article recent a *La Vanguardia*, ha criticat una de les obres fins ara més unànimes: els Cinturons de Ronda. Segons Hodgkinson, "la identitat que té Barcelona està amenaçada per la inexistència d'un model global d'actuació, ja que cada obra és un petit caos".

res, abans que acceptar la torre tal com està projectada", assenyalen. "Si hi ha algú motivat per fer la torre, sóc jo", contesta Calatrava en l'entrevista esmentada, "i per un motiu doble: per la pèrdua del concurs de la Torre de Collserola i pel respecte que tinc cap al treball de Correa i el seu equip".

Un altre punt de discrepància és la veritable necessitat de l'obra de la Telefònica a mig camí del cim de Montjuïc. Els experts en telecomunicacions creuen que tècnicament no és necessària per als Jocs —tenint en compte que ja es fa la de Collserola— i que seria més lògic fer una

dies abans sortia en suport del projecte de Calatrava —que tindrà 118 metres d'alçada i costarà a la Telefònica al voltant de 2.000 milions de pessetes— i fixava l'inici de les obres pel novembre. També el COOB'92, per boca del director de telecomunicacions, Jordi López, considerava necessària la torre, però puntualitzant que "tant és si es fa amb el disseny de Calatrava o amb l'original".

Aquesta polèmica ha posat en evidència l'aparent unanimitat entre els arquitectes i enginyers que participen en la Barcelona dels Jocs. Quan la majoria dels projectes semblen encarrilats, re-

Vista de l'estadi de Montjuïc.

La proximitat de les eleccions municipals fa pensar que podria renàixer la dialèctica político-urbanística que va tenir el seu moment culminant la primavera del 83, quan el delegat d'Urbanisme d'aleshores de l'Ajuntament, Oriol Bohigas, polemitzà obertament sobre el model de ciutat a aplicar amb Ricard Bofill, que assessorava en aquests afers el candidat de CiU, el malaurat Ramon Trias.

Set anys després, Bohigas continua sent considerat un dels homes forts dins de l'urbanisme barceloní: tota l'operació de transformació del Poblenou i la façana marítima ha estat posada a les seves mans. Però si la seva influència sobre molts altres arquitectes va més enllà de l'estricta relació professional, ja que és considerat el *pare* de moltes de les idees que ara es duen a la pràctica, és evident que ja no té el mateix pes que anys enrere. Ara són el director tècnic del *holding* olímpic, Josep Anton Acebillo, i el mateix Pasqual Maragall, les dues persones que més poder tenen: ells han escollit directament la majoria d'arquitectes que treballen pels Jocs, amb l'excepció dels blocs d'habitatges de la Vila Olímpica, que van ser repartits entre tots els guanyadors dels premis FAD d'Arquitectura. Alguns d'aquests arquitectes ja han criticat la rigidesa amb què han

de treballar a la Vila del Poblenou, perquè, diuen, el pla de Bohigas és massa tancat i els limita professionalment.

Un altre dels punts polèmics és la presència de nombrosos arquitectes estrangers, la majoria fets cridar per decisió del mateix Maragall: el japonès Arata Isozaki pel Palau Sant Jordi; la italiana Gae Aulenti, pel Museu d'Art de Catalunya; el nord-americà Richard Meier pel Museu d'Art Contemporani; el britànic Norman Foster, per la Torre de Collserola; el grup nord-americà SOM i Bruce Graham per un dels dos gratacels del Poblenou, en són exemples. Tot i que la majoria considera que això dona prestigi internacional a Barcelona, també hi ha qui creu que va en detriment del futur dels arquitectes d'aquí, ja que no adquireixen experiència en obres difícils i diferents de les habituals.

El pastís arquitectònic és tan gran, però, que pràcticament tots els arquitectes de primera fila a Catalunya han tingut algun encàrrec o un altre. L'Àrea Olímpica de la Vall d'Hebron, per exemple, ha estat dissenyada exclusivament per arquitectes joves i del país: Bru, Galí, Garcés, Sòria, Sunyer, Badia, Bonell, Rius, Ferrater, Cartañà, Suso... El mateix es pot dir de les principals obres de les subseus olímpiques.

Un cas a part és el de la reforma del Port Vell, promoguda pel Port Autònom de Barcelona, que presideix Josep Munne i que ha rebut crítiques dels sectors que consideren que lliura al sector privat un espai públic de la ciutat. Dues de les tres grans realitzacions d'aquesta reforma, el Centre de Negocis i el Magatzem General del Port, han estat encarregades a professionals estrangers de prestigi: el despatx de Icho Ming Pei (autor de la piràmide del Louvre) i en concret el canadenc Henry Cobb, per la primera, i el nord-americà Zeigler, per la segona. Només la remodelació del Moll d'Espanya ha recaigut en un tàndem català: Viaplana i Pinón, autors de la polèmica plaça dels Països Catalans a Sants.

Just quan la ciutat dels anells rep un primer toc d'alerta, la Universitat de Harvard ha decidit de concedir el premi Príncep de Gal·les de disseny urbà a Barcelona, per la concepció arquitectònica i urbanística de la ciutat impulsada des de l'ajuntament entre els anys 1980 i 1987. Però hi ha arquitectes que no estan disposats a callar davant un mecenatge municipal que cada cop és més omnipresent i que no sempre fa primar les raons estètiques i conceptuals sobre les econòmiques.

Joan Vila i Triadú